

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΔΙΑΣΗΜΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΕΡΩΤΑΣ ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΑΓΓΕΛΟΥ

(Μιχαήλ Άγγελος Μπενσαρέτι και Βιττόρια Κολόννα)

ΤΗ σχεδόν άσκητική, στη σχεδόν άδολη γυναιή από αισθηματικές περιπέτειες ζωής του Μιχαήλ Άγγελου, του μεγάλου αυτού καλλιτέχνη των Ιταλικών Άγαλματων, έπηρεξε κι ένας έρωτας, ο οποίος κατά τη δόξα του βίου του στάλαξε μια βαθειά γλώσσα, στην πληγωμένη ψυχή του κι έφαιδρινε λίγο, κι ένα ήρεμο φθινόπωρο φως, τον αιώνιο, θαυρ ζειώνα της υπαρέσεώς του. Τόν έρωτα αυτό τον ένεπνευσε στον δοξασμένο ζωγράφο και γλύπτη, μια γυναίκα άρχοντικώτατης γε-

νάς, ή Βιττόρια Κολόννα.

Η Βιττόρια και από πατέρα και από μητέρα ήταν προσηκητική καταγωγή. Η οικογένειά της ήταν από τις άριστοκρατικώτερες της Ιταλίας, από τις πιο γνωστές των αγάτη τους προς τα γράμματα και τις τέχνες. Δεκαεφτά χρόνων ή Βιττόρια παντρεύτηκε τον στρατηγό μαρκήσιο ντε Πεσκάρα, ο οποίος είχε νικήσει τα στρατεύματα του βασιλιά της Γαλλίας Φραγκίσκου του Α' στην περιοχή της Παβίας. Η Βιττόρια αγάπησε τον άντρα της κι όλη της την καρδιά. Εκείνος όμως δεν την αγάπησε καθόλου ίσως γιατί δεν ήταν όμοια. Ηράγρια, τό προσώπτό της δεν είχε κανένα γυναικείο δέλεητρο. Ήταν άρρενωπό, θεληματικό, και λιγάκι σκληρό. Μέτωπο ψηλό, μήτη μακρυνή και ίσια, χείλη στενά και άνεγκραστα, πρησύν σουβέλα. Νοιώθοντας μάλιστα και ή ίδια πως δεν ήταν όμοια, προσπάθησε, όταν παντρεύτηκε, να καλλιεργήσει τό πνεύμα της, για ν' άποζηήσει «την αιώνα, καθώς γράφει, *ομορφιά του πνεύματος, που δεν ματαιώνεται, όπως ή άλλη του σώματος*». Και, πραγματικά, ή Βιττόρια άγαπησε με πάθος τα γράμματα και τις τέχνες. Ιδιαίτερα δέ την ποίηση, για την όποιαν, άν χρώνουμε άρ-

τά ποιήματα που έγραφε, είχε άληθινή κλίση. «*Η χυδαίες αισθήσεις, γράφει σ' ένα της συνέντα, άδικαιες να δημιουργήσουν την άρμονία που δημιουργεί ο άγνός έρωτας των ευγενικών ψυχών, δεν έμπνούν μέσα μου ποτέ ούτε χαρά, ούτε δόνη...*» Η καθαρή φλόγα του πνεύματος ύψωσε τόσο την καρδιά μου, ώστε ή ταπεινές σκέψεις την πληγώνουν».

Δεν είχε λοιπόν τίποτε ή Βιττόρια που να ικανοποιεί να κινήσει την αγάπη του φιλήδονου και άστατου άνδρός της. Μά εκείνη, ώστόσο, τον αγάπησε θερμά, μοιωνόντι διεύξεραν τόσο πολύ, και υπερέφερε φοβικά για την άδιαφορία του. Υπέφερε περισσότερο άδικα για τις άπιστίες του.

Ο μαρκήσιος Πεσκάρα την άπατοσε μέσα στο ίδιο τους τό σπίτι και τα έρωτικά του κατορθώματα τα ήξερε και τα παρακολούθησε όλη ή Νεάπολις. Ωστόσο, όταν πέθανε ο άπιστος μά και τόσο αγαπημένος αυτός σύζυγος, ή Βιττόρια πόνεσε τρομερά. Για να παρηγορηθή δέ άφιερώθηκε διόλωση στην ποίηση και στη θρησκεία. Έζησε μια ζωή μονήρη στην Ρώμη και ύστερα στην Νεάπολι για να μπορέσει να διδιζείται καλύτερα στην άνομιαν της έρωτά της, που τον έφαλε τόσο τραφερά σ'ά συνέντα της. Βοιωόταν σε σχέσεις μ' όλους τους διασήμους ιταλούς συγγραφείς της εποχής της, ύστερα δέ από λίγο έγινε και ή ίδια, χωρίς

στά ποιήματά της, διάσημη σ' όλη την Ιταλία, ή πιο δοξασμένη γυναίκα του καιρού της.

Περισσότερο, ώστόσο, από την ποίηση, την άπερφόρησε ή θρησκεία. Έλαβε μέρος πολύ ενεργό στο λεγόμενο κίνημα του ελευθερου καθολικισμού, της μεταρρυθμίσεως δηλαδή που έγινε την εποχή εκείνη στην Ιταλία (πριν γίνει το ίδιο κίνηρο και πιο ριζοσπαστικό κίνημα του Λουθήρου στη Γερμανία), μά όταν τό κίνημα αυτό κατεπνίγη από τους φανατικούς καθολικούς, τους Ήρωστές και την Ήρα Έξέτασι, ή Βιττόρια υποτάχθηκε στις προταγές της Άγίας και Άποστολικής Καθολικής Έκκλήσιας. Για να εξλιεωθή μάλιστα για τό «θανάσιμο», όπως τό έχασακτιριζε, αίματόμα της, την προσχώρησε της δηλαδή στον «ελευθερο» καθολισμό, φάρσε τριζίνους χιτώνες και υπεβλήθη σε τέτοιες ηρωσιές, ώστε μέσα σε λίγους μήνες κατάνησε σωστός σκελετός... Η θυσία της αυτή της έδινε μιαν άφορη ήδονή.

«*Είδες, Θεέ μου, έγραφε σε μια στιγμή έσπασσεως και μεταρσώσεως, είδες την άβυσσο της άγνοίας όπου έρισκόμουν, είδες τό λαβύρινθο των λαθών στα όποια είχα πέσει σαν τυφή, μά είδες, Θεέ μου, και με σπλαχνίτικες, και μου έδειξες πως δεν ήμουν τίποτε και πως ή σωτηρία μας βρίσκεται μονάχα στον Χριστό*».

Με τον Μιχαήλ Άγγελο γνωρίστηκε για πρώτη φορά ή Βιττόρια Κολόννα, κατά τό 1535, μά ή φίλια της έγινε πιο στενή, από τό φθινόπωρο του 1538. Η Βιττόρια ήταν τότε σαράντα έξη χρόνων και ο Μιχαήλ Άγγελος έξηντα τριών. Είχαν δηλαδή την ηλικία που επιβάλλει ένας ιδανικός, μά και για τότο ίσως, πιο σταθερός και σοβάρων έρωτας. Και πραγματικά, μά τέτοια αγάτη ψυχική, πλατωνική, θεωμότητα και τραφερώτατη δίωσι, ένωσε για κάμποσα χρόνια τον μεγάλο καλλιτέχνη, τον ποτισμένο χίλιες ηρωσιές, και την άισθαντική γυναίκα, την πληγωμένη παντοταία από τον άτυχο σύζυγο έρωτά της.

Την εποχή του άρχισε να γίνεται ή σχέση τους πιο στενή, κατοικούσαν και οι δύο στη Ρώμη, ή Βιττόρια σ' ένα μοναστήρι, τό Σάν-Σιλβέστορο εν Κάπιτε, και ο Μιχαήλ Άγγελος κοντά στο Μόντε-Καβάλλο. Κάθε Κυριακή συναντιόντουσαν στην εκκλήσια Σάν-Σιλβέστορο του Μόντε Καβάλλο (όνομα συνοικίας) και εκεί, μαζί με άλλους καλλιτέχνες, σοφούς, ιερωμένους και συγγραφείς περνούσαν ώρες γλυκές, κουβεντιάς οντας στο προαύλιο της εκκλήσιας για διάφορα ζητήματα.

Από τό προαύλιο κειμαία φορά συνεζίζαν τις συνομιλίες τους στον κήπο του ναού, τον όποιο στόλιζαν μά κλαροστή θέρσι, άφθονες ροσόδάρνες και πέτρινοι πάγκοι, σθηγιμένοι σε τοίχους σκεπασμένους δολιήρους από κισσό.

Ο Μιχαήλ Άγγελος έθαυμαζε την έξοχη μόρφωση της Βιττόριας, και εκείνη πάλι, την τέχνη του, την όποιαν, είχε βέβαιο, ότι έπηρεέσε πολύ. Μά και στην ποίηση του Μιχαήλ Άγγέλου έξήσησε ή Βιττόρια μά ευρηγετική έάδρασι. Την εποχή του δεσιού των έγραφε ο Μιχαήλ Άγγελος μερικά από τα όμοιότερά του συνέντα, όπως επίσης και τα καλύτερα δικά της, ή Βιττόρια.

Αρ' τό 1544 ως τό 1547, της χρονιά δηλαδή του θανάτου της, ή Βιττόρια έμεινε στη Ρώμη, στο μοναστήρι της Άγίας Άννας. Ο Μιχαήλ Άγγελος την έπισκεφτόταν εκεί τακτικά. Η Βιττόρια προσπαθούσε

MICHELANGELO

ΓΙΑ ΝΑ ΓΕΛΑΤΕ

ΕΥΘΥΜΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

Υψηρότερα με μισό και γνώσι,
'Η κρυφία (προς την παραμύνα). — "Ακουσε, 'Αντριάνα: "Οταν γίνεις λουτρό το παιδί, να δοκιμάζεις πρώτα το νερό με το θεριόμετρο για να βλέπης αν είναι πολύ κρύο ή πολύ ζεστό.

'Η παραμύνα.—Δέν είν' ανάγκη, κρύα, "Αν το νερό είνε πολύ ζεστό, το παιδί θά κοκκινήσῃ, αν πάλι είνε πολύ κρύο θά μελανιάσῃ!...

Στό σχολείο :

'Ο δάσκαλος.—Τι μέρος λόγου είνε το αυγό ;

'Ο μαθητής.—Ούσιαστικό.

'Ο δάσκαλος.—Γένους ;

'Ο μαθητής.—Ουδέτερου.

'Ο δάσκαλος.—Πώς το κατάλαβες ;

'Ο μαθητής.—Νά, γιατί είνε αυγό άκουα, "Οταν βγει πουλί τότε θά ιδούμῃ αν είνε άρσενικό ή θηλυκό.

Μεταξύ φίλων :

— Παντρεύτηκες, έμαθα, Δημητράκη, ξ ;

— Βέβαια. 'Εδώ κ' ένα μήνα.

— Καί δέν με είδοποιήσες, βρε άδερφέ!

— 'Ε, φίλε μου, έλειψῃ έκανα μιά άνοησία, έπρεπε να την διατημάνισω ;

'Ο λόγος για ένα ρομαντικό ποιητή :

— 'Εγώ όταν τον διαβάζω, βιβλιζομαι σε όνειρα.

— Κι' εγώ σε ύπνο!...

Σαπούνι (μαζύ με σονί):—Κατάλληλο για τους έρωταμένους.

Χείλη.—Τριαντάφυλλο που άλλοτε αναδίδει άρωμα και άλλοτε άνοησίες.

Άστρά.—Πότε χειρότερες σπουλιμακίων και πότε διάδρομος άτ' όποιον περνούν ή συμβουλιές, μπαίνοντας σε παρατάξι από το ένα και βγαίνοντας σε παρατάξι από το άλλο!...

ΑΡΑΒΙΚΑ ΓΝΩΜΙΚΑ

- "Όποιος κοιμάται δέν κάνει κακό σε κανένα.
- 'Ο Θεός δίνει τα καρύδια, αλλά δέν τά σπάζει.
- 'Εκείνος που δέν έχει τίποτε, δέν χρωστέται τίποτε.

να κόνη λίγο άνετη και ευχάριστη, την άτακτη και μισοειμική ζωή του μεγάλου αυτού παιδιού. Τού έκανε λοιπόν κάθε τόσο κομμάτι διάφορα μικρά δώρα. Μά ο παράξενος και ύπερηφανος γέρος, που δέν δεχόταν δώρα από κανένα, ούτε και άτ' εκείνους που περισσότερο αγαπούσε, τής τά έπέστρεψε.

Στις 25 Φεβρουαρίου του 1547, ή άγαπημένη φίλη του Μιχαήλ 'Αγγέλου έβλεψε για πάντα τά μάτια της. 'Ο δοξασμένος καλλιτέχνης που τόν θαύμαζε όλόκληρη ή 'Ιταλία, όταν πέθανε ή Βιττόρια, έλεε τά λόγια αυτά, που δείχνουν τόσο ιδανικός και τόσο νηχιζός ήταν ο μεγάλος τους έρωτας :

"Τίποτε δέν με θλίβει τόσο όσο το να σκέπτομαι ότι την είδα νεκρή και ότι δέν τής φίλησα παρά μόνον το χέρι. Ούτε το μέτωπο, ούτε το πρόσωπο".

"'Ο θάνατος τής Βιττόριας — λέγει ένας από τους βιογράμους του Μιχαήλ 'Αγγέλου — τον έκανε για πολλόν καιρό έντελώς ήλιθο. Οσορούσε πως είχε χάσει τά λογικά του".

Και άργότερα ο ίδιος ο καλλιτέχνης, έλεγε θλιβερά, μιλώντας για την άξέχαστη φίλη του :

"'Ηθελε σε μεγάλο βαθμό το καλό μου, όπως κ' εγώ το δικό της καλό. 'Ο θάνατός της με στέργσε από ένα μεγάλο φίλο!"

'Αλλά και βαθεία λόγια που δείχνουν τόσο μεγάλη ήταν ή αγάπη που είχε ένώσει τις δυο αυτές έλλεικτές ψυχές. Μά την αγάπη του Μιχαήλ 'Αγγέλου στη Βιττόρια τη δείχνει ακόμα περισσότερο το παρακάτω σοννέτο, ένα από τά τρυφερότερα του, που τώγραφῃ όταν πέθανε ή φίλη του και στο όποιο ο μεγάλος καλλιτέχνης χαρακτηρίζει τόν έρωτα — όπως το είχε κάνει και ο Πετράρχης ένα άδωνα πριν — δυνατώτερο και άτ' τόν θάνατο ακόμα :

"'Οταν εκείνη που μ' έκανε να βγάλω τόσους στεναγμούς, έφυγε από τόν κόσμο, χάθηκε από τά μάτια μου το φώς του ήλιου. Μά άς μη κωχηθεί ο θάνατος για το κατόρθωμά του αυτό. Γιατί ο "Έρωτας νίκησε και την άνάστησε, άγια, στη γή και στους ουρανούς. 'Ο θάνατος, άδικος κ' εγκληματικός, πιστευε πως θα σβένε τον αντίλαλο των άρετών της και πως θα θόλωνε το κάλλος τής ψυχής της. Μά τά ποιήματά της έκαναν το αντίθετο. Κά φωτιζούν με περισσότερη ζωή, από όση είχε όταν ζούσε. Και πεθαίνοντας, τέλος, κατέκτησε τόν ουρανό και τόν έκαμε δικό της και τόν φώτισε με το άνέσπερο φώς της".

ΦΤΕΡΑ ΣΤΟΝ ΑΝΕΜΟ

Τ. Ψ. Κ. Ν. ΛΑΠΑΘΩΤΗΣ

ΠΕΖΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

...Ψυχομαζάει ή χλωμή βασίλοπούλα μέσα στά κρυσταλλένα της παλάτια κ' ο ήλιος πεθαίνει, κατακόκκινος, σαν ματωμένη καρδιά, πίσω άτ' τά μενεξεδένια κήματα τών βουνών...

Τά πονεμένα της μάτια, διάπλατα και θολά από την άγωνία του πνευτοῦ, σέρονται με νοσταλγία προς το φώς, κ' από τά τρεμουλιαστά της χεράκια γίνονται κούνα, κούνα λεινά σαν άφρός και σαν άλάβαστρα! Τά μαλλιά της είν' άπλωμένα άπάνω στο άραχνούφρανο προσκέφαλό της, σά μιά γαλήνια λίμνη από χρυσάρι και το νεκρικό της πρόσωπο πλέει, πλέει παγωμένο μέσα στην όλόφωτη έκεινη θάλασσα...

Λεική σαν μάραρο, στα κρυσταλλένα της παλάτια, ψυχομαζάει ή χλωμή βασίλοπούλα κ' ο ήλιος βουλιάζει, βουλιάζει μέσα στους σιωπηλούς ίσκιους τών βουνών όλοπόρφορος, σαν καρδιά, μικρή καρδιά άσπαραγγμένη!...

"Ένα δάκρυ, βοιτό κ' άφωνο σαν άχτίδα φεγγαριού, σταλάζει από τά μεσάνυχτα τών ματιών της και τά χείλάκια της άνοίγουν σαν έτοιμοθάνατα νυχτολούλουδα...

Και το δάκρυ πέφτει στο γυμνό της χέρι και σβίνει, σαν άχτίδα φεγγαριού, άπάνω σ' ένα μάραρο του κοιμητήριου. Είνε όλομόναχη στα κρυσταλλένα της παλάτια και χμογελάει στον ήλιο που άργοπεθαίνει.

Κάπου μακριά, ένα τριαντάφυλλο ξεψύχησε, γιατί, άτ' τ' άνοιχο παράθυρο, ή πνοή του άνέμου έφερε μέσα ένα μικρο άκουαρο και άπαλό, σαν ύστερο άναστένναγμα λουλουδιών, που ξεψύχησαν από μιά μεγάλη θλίψη.

Μιά πεταλούδα λεική εφάνηκε στο άνοιγμα, σαν ξεφουλισμένο λουλουδάκι λεμονιάς, ή πεθαμένη ψυχούλα τών ρόδων—πουδές ξερεί ;

Τά χεράκια της ήθελαν να την πιάνουν, να τη χαϊδέψουν γλυκά, τόσο γλυκά και τόσο σιγαλά!...

Σωπάτε, σωπάτε, ό! : σεις έρωτικά τοξίματα τών φίλων και τών νεφρών, γιατί ξεψυχάει ή πονεμένη βασίλοπούλα, μέσα σε κούνα, κούνα λεινά σαν τόν άφρο και σαν τ' άλάβαστρα!

Θυμάται, θυμάται κ' όνειρεύεται μιά γλυκατάτη νύχτα, που παρέδρανε σε μιά διαραμένη άγκαλιά, κάτω από τά φύλλα της άργιολιάς, με τά μάτια διάπλατα και θολά από το παραλήρημα της ήδονής... Τά μαλλιά της ήσαν ξεγυμνά άπάνω της σαν ένα άνευοταρωμένο κούνα από χρυσάρι και το λεινό της πρόσωπο κοκκινοπούσε, κοκκινοπούσε σβησμένο μέσα στην όλόφωτη έκεινή τοιζικία τών ξανθών της πλοκάμιου! Ένα κόκκινο, πυρωμένο στόμα, σαν γλοισμένη πηγή, τής έκαψε τά χείλη.

Τής άναβε τά μάγουλα κ' έπειτα άνέβαινε σιγά-σιγά και τής σφαλιούσε τά μάτια, με άγρια φίλα μύδια και τά διέφερα της, με τά γελαστά ματόφυλλα, έσθιναν κάτω από το στόμα εκείνο σαν άχτός... Ένα δάκρυ βοιτό κ' άφωνο, σαν άστρο γοργό, κατοικνιάει άτ' τά μεσάνυχτα τών ματιών της και τά χείλάκια της χμογελάει σαν έτοιμοθάνατα νυχτολούλουδα...

...Και τινάζεται σαν τρέλλη από το κρεβάτι κ' ή καρδιά της λούζεται μέσα σε σκοτεινούς λυγμούς, σε λυγμούς πικρούς! Τά δάπλινα χεράκια της άπλώνονται με νοσταλγία προς το νηχιζόστο σκοτάδι και ή στερνές άχτίδες του μελλοθάνατου ήλιου τά στολίζουν με την άπαλή πορφύρα τους, σαν φθινοπορινά τριαντάφυλλα παγωμένα από τη λσχάρα του χειμώνα...

Μιά κωπάνα έρημοκκλησιού ξυπνάει την έναρμόνια σιγή του δειλινού και οι φθόγγοι της σταλάζουν στην ψυχή αγά-άργά, σαν γλυκύτερες σταγόνες βασιάνου, που ξεχειλίζουν και στάζουν από τη μρωμένη λήκηθο!

Τά ματάκια της θολώνουν και ίσκιου φοβισμένοι γλιστρούν και χώνονται, από το περιβόλι, μέσα στο άνοιχο παράθυρο, γύρω άτ' τά έπιθανάτια, λεινά σάβανα του κρεβάτιου, ίσκιου πένθιμου και πνιγρού, πικρού και καταρσισπών...

Και οι πικροί λυγμοί, οι λυγμοί οι σκοτεινοί, χαράζουν ματωμένες γραμμές άπάνω στην ψυχή της και δέν ξεσπούν άτ' τά χείλάκια της, γιατί είνε τόσο γλωμά, τόσο τρυφερά, τόσο μικρά, που δέν χμορύνε να περάσουν...

...Ψυχομαζάει ή χλωμή βασίλοπούλα, μέσα στα κρυσταλλένα της παλάτια και ο ήλιος κατακόκκινος, σαν ξεψυχημένη καρδιά, βασίλευει πίσω από τους σκοτεινούς πέλους τών βουνών...

'Η καρδούλα της δέν χτυπάει πεία, γιατί ή χλωμή βασίλοπούλα άποκοιμήθηκε με το ναούρημα του άσπηνιμου φεγγαριού.

Μην την ξυπνάτε, μην την ξυπνάτε, όλόλεινα κούνα με τους λυγμούς σας, γιατί άποκοιμήθηκε και βλέπει όνειρα, όραία όνειρα, λεινά όνειρα, σαν τόν άφρο και σαν τ' άλάβαστρα...

